

Kovács Ákos

Bevezetés a
kommunikációelméletbe
2023-2024. /I.

I. Eric Berne: Emberi játszmák

- **1. a társas érintkezés**
- a társas érintkezésről alkotott elméletének kifejtése során Berne abból a megfigyelésből indul ki, hogy a hosszabb időn át elhanyagolt („ingeréhség”/- táplálék-éhség/) kisgyermeknél visszafordíthatatlan leromlási folyamat kezdődik el, és gyakran meg is betegednek – ami arra utal, mennyire végzetes az „érzelmi nélkülözés”
- a felnőtteknél is hasonló a helyzet: az ingerszegény környezet átmeneti pszichózist és lelki zavarokat okozhat (például a magánzárkával még a fizikai kínokhoz hozzászokott rabok is megtörhetők)

-
- az érzelmi és az ingerhiánynak szervi elváltozás is lehet a következménye: sorvadásnak indulhatnak az idegsejtek; összefüggő folyamat rajzolható meg: érzelem- és ingerhiány – apátia – elsorvadási folyamat – halál
 - éppen ezért a szociálpszichiátert az foglalkoztatja, hogy mi történik a gyerekekkel, ha érzelmileg leválik az anyjáról, a gyermekkori intimitás ugyanis társadalmi, biológiai és pszichológiai okokból nem folytatható, de az ember törekszik a fenntartására, s így valamilyen kompromisszumban egyezik ki (pl. „szublimáció”)

-
- a kompromisszumos folyamat során a gyermeki ingeréhség az elismerés vágyává alakul át, amely személyenként más-más mértékű (a színésznek állandó, a tudósnak ritka elismerésre van szüksége) (az elismerést, elfogadást Berne „simogatásnak” nevezi: a kölcsönös „simogatás” társas tranzakció, a társas érintkezés elemi egysége, simogatások cseréje: tranzakció)
 - általános elv: a társas érintkezés megléte minőségétől függetlenül előnyösebb biológiai szempontból, mint a társas érintkezés hiánya

-
- **2. az idő strukturálása**
 - az inger- és az elismeréséhségen kívül struktúraéhség is létezik: a társas érintkezésnek folytonosnak, strukturáltnak kell lennie
 - az idő strukturálásának (a programozásnak) általánosságban három vonatkozása van: anyagi, társadalmi és egyéni (a strukturálás leghétköznapiabb formája a munka, pontosabban a tevékenység)

-
- a külső valósággal való kapcsolat a forrása az *anyagi programozásnak*:
 - a társas érintkezés szempontjából ez azért fontos, mert a tevékenységek biztosítják a társas érintkezés formáinak a háttérét;
 - az anyagi programozás nem társadalmi probléma: a munka során ugyanis a társadalmi érintkezés alárendelődik a tevékenység céljának. Alapja az adatfeldolgozás. (pl. hajóépítés)

-
- a második faktor, a *társadalmi programozás* hagyományos, rituális vagy félrituális érintkezéseket eredményez, amelyek arra irányulnak, hogy egy adott társadalmi-földrajzi közegben elfogadhatók legyenek (szükséges hozzájuk tapintat és diplomáciai érzék) (a Berne által időtöltésnek nevezett félrituális, alkalmi beszélgetéseket rendszerint formális rituálék előzik meg). Fő kritériuma a helyi elfogadhatóság. = jó modor.
 - miközben két ember fokozatosan megismeri egymást, egyre több *egyéni programozás* érvényesül: az egyéni programozású cselekvéssorokat nevezi Berne játszmáknak (családi élet stb.)

-
- a játszma kifejezés nem az ilyen érintkezéstípusok komolyságának a hiányára utal (éppen az ellenkezőjéről van szó), hanem arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyéni programozású érintkezésekben is megfigyelhető és leírható minták érvényesülnek, kimondatlan szabályok és előírások irányítják őket – és a szabályok megsértését rendszerint megtorlás követi
 - „az időtöltések és játszmák a valódi átélt intimitás pótlékai” – ezért nem közösségvállalást, hanem csak előzetes elköteleződést jelentenek;
 - az intimitás ugyanis akkor kezdődik, amikor intenzívebbé válik az egyéni programozás, és csökken a társadalmi szabályozás érvénye

-
- „az intimitás az egyetlen tökéletesen kielégítő válasz az ingeréhségre, az elismeréséhségre és a struktúraéhségre; prototípusa a szerelmi egyesülés”
 - biológiai szempontból a struktúraéhség ugyanolyan fontos, mint az ingeréhség; az elismerés- és az ingeréhség annak elkerülését célozza, hogy az érzékszervek és az érzelmek nélkülözést szenvedjenek; a struktúraéhség az unalom elkerülését szolgálja (a hosszútávú unalomnak ugyanolyan következményei vannak, mint az érzelmi nélkülözésnek)

-
- a magányos egyén tevékenységgel és fantáziával strukturálhatja az időt;
 - a csoportok tagjai öt módon:
 - rituálékkal,
 - időtöltésekkel,
 - játzsmákkal,
 - intimitással és
 - tevékenységgel (a csoportok tagjai a másokkal lebonyolított tranzakciókból a lehető legtöbb kielégülést igyekeznek nyerni, bár talán helyesebb nyereségről vagy előnyről beszélnünk)

-
- a társas érintkezésből a következő előnyök származhatnak:
 - feszültségcsökkentés,
 - ártalmas helyzetek elkerülése,
 - „simogatás” megszerzése,
 - a fennálló egyensúly fenntartása.

-
- a szociálpszichiátria így csoportosítja a megszerezhető előnyöket: 1. elsődleges belső előnyök, 2. elsődleges külső előnyök, 3. másodlagos előnyök, 4. egzisztenciális előnyök;
 - a társas érintkezés formái közül a legtöbb örömet a játszmák és az intimitás biztosítja;
 - Berne végkövetkeztetése: „a hosszú ideig tartó intimitás ritka, és akkor is elsősorban magánjellegű; a lényeges társadalmi érintkezés nagy általánosságban játszmaformát ölt”

-
- **3. a játszmák strukturális elemzése**
 - a pszichoterápiás csoportokban végzett megfigyelések alapján leírások születtek arról, miként változtatják meg az emberek magatartásukat, hangjukat, szókincsüket és más viselkedési sajátosságaikat – és a viselkedési változásokkal együtt érzelmi eltolódások is érvényesülnek;
 - a magatartásformák adott csoportja minden embernél adott lelkiállapotnak felel meg; a lelkiállapot változásával más magatartásforma-csoport kerül mozgásba, és az ilyen változások nyomán alakították ki az *én-állapotok* fogalmát

-
- én-állapot: érzések összefüggő rendszere és összefüggő magatartásminták készlete;
 - egyszerűbben: „az érzések rendszerét megfelelő magatartásminták együttese kíséri”
 - az én-állapotok nem szerepek, hanem lélektani realitások; több csoportjuk van:
 - 1. a szülőkére hasonlító én-állapotok;
 - 2. a valóság tárgyilagos értékelésére irányuló, autonóm én-állapotok;
 - 3. „archaikus maradványokat képviselő, korai gyermekkorban rögzült, de még mindig aktív én-állapotok” (exteropszichikus, neopszichikus, archeopszichikus én-állapotok; vagy másképp: *szülői, felnőtti és gyermeki én-állapotok*)

-
- minden csoport minden egyes tagjánál kifejeződhet ez a három én-állapot, és az egyének át tudnak váltani az egyik én-állapotból a másikba
 - a három én-állapotról röviden: mivel mindenkinek voltak szülei vagy szülőpótlékai, mindenkinek van olyan potenciális (és időről időről aktivizálódó) én-állapotai, amelyekben a szülői minták jutnak érvényre (szülő)
 - szellemi állapotától és életkorától függetlenül mindenki képes az objektív adatfeldolgozásra, ehhez csak a megfelelő én-állapotot kell működésbe hoznia (felnőtt)
 - mivel mindenki volt fiatalabb, mindenkiben megvannak korábbi éveiben rögzült minták, amelyek bizonyos körülmények között aktivizálódnak (gyermek)

-
- a teljes személyiséghez egyformán hozzátartozik a személyiség szülői, felnőtti és gyermeki én-állapota; a három elkülönül egymástól, és gyakran ellentétbe is kerül egymással (egymáshoz való viszonyuk, egymást követő mozgásuk stb. a strukturális diagnózissal figyelhető meg és írható le)
 - a tényleges állapotot kisbetűs formában (gyermek), az én-állapotot nagybetűs formában (Gyermek) jelöljük; így olvasandók a zárómegjegyzések.

-
- a Gyermek a személyiségnek több szempontból is a legértékesebb része, és ugyanazzal gazdagíthatja az egyént, amivel a gyermek a családot: „báj, öröm és alkotókészség forrása”
 - ahogyan a strukturális diagnózis nem beszél „gyerekes”, csak „gyermeki” dolgokról, úgy éretlenségről sem beszél: éretlen személy ugyanis nincs, csak olyan, akiben a Gyermek nem helyes módon kerül vezető szerepbe; az ilyen személyiségnek is van Felnőttje, akit egyszerűen csak aktivizálni kell (az érettek ugyanis azok, akikben rendszerint a Felnőtt érvényesül, de a Gyermek is időről időre előtérbe kerül)

-
- a Szülő *közvetlen* (aktív én-állapot) és *közvetett* (hatás) formában nyilvánulhat meg: az első esetben az egyén úgy válaszol, ahogyan a szülei, a második esetben úgy, ahogyan elvárták tőle
 - a Gyermek szintén két formában nyilvánul meg: *alkalmazkodóként* és *természetesként*; az első esetben szülői elvárásra módosítja a viselkedését, a második esetben spontán megnyilvánulásról van szó

-
- az én-állapotok normális fiziológiai jelenségnek tekinthetők: az agy produktumai én-állapotok formájában szerveződnek meg és így raktározódnak el;
 - a lelkiállapotok változása alkotja a tapasztalás természetes formáját

-
- minden egyes én-állapot fontos a helyes életműködés szempontjából: a Gyermekben „intuíciók, alkotókészség, spontán hajtóerők és örömök” rejlenek,
 - a Felnőtt a valóság reális felmérésével a külvilág sikeres feldolgozását, a külvilággal való eredményes megbírkózást biztosítja (a személyiség a Felnőtt segítségével végez számításokat és becsléseket, megtapasztalva, hogy mi eredményez kudarcot stb.), és ami még fontos: közvetíti a Gyermek és a Szülő között,
 - a Szülő egyrészt képesíti a tényleges szülőszerepre (a kisgyerekként árvasorra jutóknak például több nehézségük van a gyermeknevelés terén), másrészt automatikussá tesz bizonyos válaszokat: nem kell mindenről minden esetben döntést hozni, rutinok alakulnak ki.

-
-
- a Szülő, a Felnőtt és a Gyermek egyaránt fontos és lényeges,
 - viszonyuk újjászervezése csak akkor válik szükségessé, ha valamelyik aránytalanul előtérbe jut, és így megbontja az egészséges egyensúlyt

□ 4. a tranzakcionális elemzés

- fentebb már volt szó arról, hogy a társas érintkezés egysége a tranzakció: kell hozzá tranzakciós inger és tranzakciós válasz; a tranzakciós elemzés azt vizsgálja, hogy milyen én-állapothoz kötődik a tranzakciós inger és a tranzakciós válasz
- a legegyszerűbb eset: az ingernek és a válasznak egyaránt a Felnőtt a forrása; szintén egyszerű a Gyermek–Szülő-típusú tranzakció – ez a két típus *kiegészítő jellegű* tranzakció (a válasz pontosan megfelel az ingernek)

-
- a tranzakciók azonban természetesen láncolatot alkotnak, és a kommunikáció addig simán halad, amíg a tranzakciók *kiegészítő* jellegűek (ez a kommunikáció első szabálya), vagyis kiegészítő tranzakciók esetén a kommunikáció folyamata a tartalmától függetlenül elvileg a végtelenségig tarthat (lehet: F–F; Sz–Sz; Gy–Gy; Sz–Gy)
 - a második szabály szerint *keresztezett tranzakció* esetén megszakad a kommunikáció: ha F–F szándékú ingerre Gy–Sz-típusú válasz érkezik (a pszichoterapeutákat ez a tranzakció foglalkoztatja a legjobban): „Nézzük meg, miért iszol mostanában többet?” – „Csak kritizálsz, mint régen az apám” (indulatátviteli reakció)
 - ha F–F szándékú ingerre Sz–Gy-típusú válasz érkezik (ellenáttételi reakció)

□ összességében így festenek a lehetőségek:

1

1

Sz2

2Sz

3

3

4

4

F5

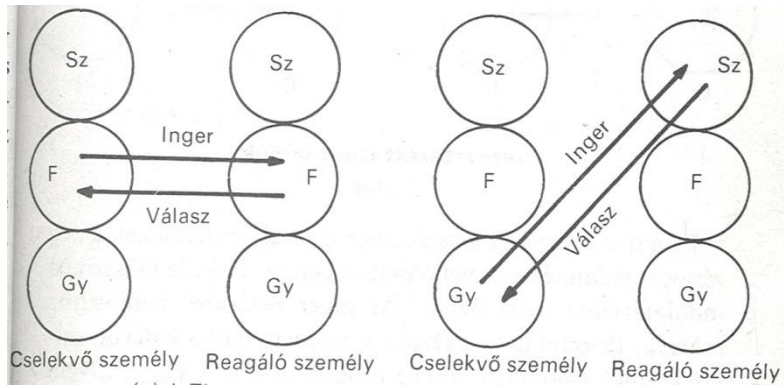
5F

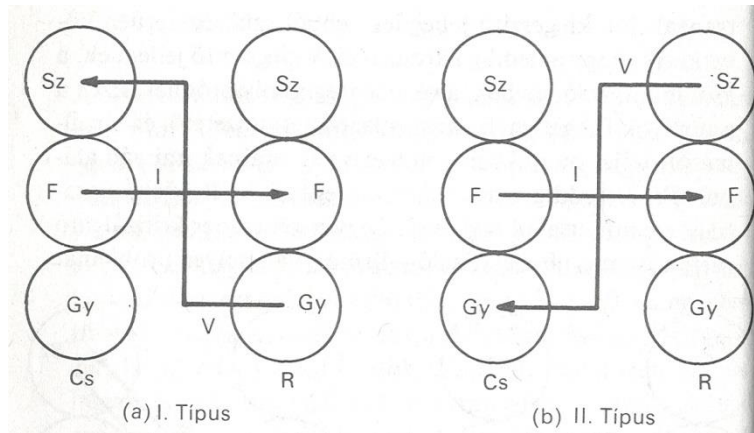
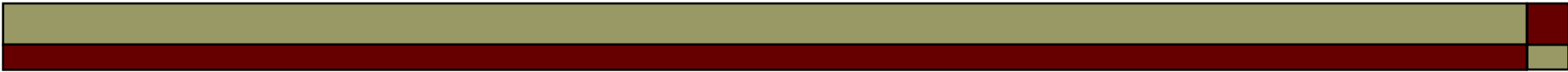
6

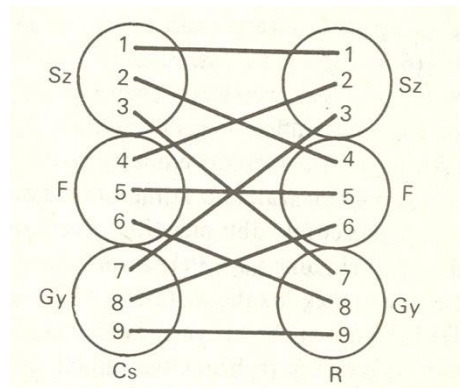
6

7	7
Gy8	8Gy
9	9

- a kiegészítő tranzakciók: $(1-1) - (1-1)$; $(5-5) - (5-5)$; $(9-9) - (9-)$; $(2-4) - (4-2)$; $(3-7) - (7-3)$; $(6-8) - (8-6)$
- az összes többi keresztezett tranzakció, például a $(3-7) - (3-7)$

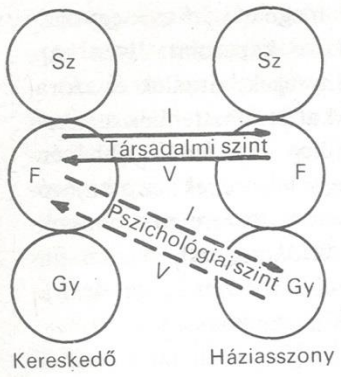

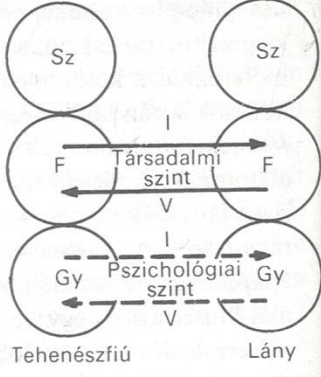

-
- vannak ezenkívül „rejtett tranzakciók” is: amikor egyszerre kettőnél több én-állapotnak megfelelő tevékenység zajlik
 - vannak még „szöveget bezáró tranzakciók”, amelyek három én-állapotot mozgósítanak: kereskedő: „ez itt jobb, de maga ezt aligha engedheti meg magának”; háziasszony: „márpedig ezt fogom megvenni”; itt látszólag 5–5 (F–F) van (társadalmi szinten), valójában azonban (pszichológiai szinten) 5–8 (F–Gy), és a válasz is 8–5 (Gy–F), nem pedig 5–5

-
- a „duplafenekű rejtett tranzakció” még bonyolultabb: itt négy én-állapot érvényesül egyszerre (rendszerint flörtnél): tenenészfiú: „jöjjön, nézze meg az istállót!”; látogató: „kislány korom óta imádom az istállókat”; társadalmi szinten F–F, pszichológiai szinten Gy–Gy
 - vagyis léteznek kiegészítő vagy keresztezett és egyszerű vagy rejtett tranzakciók, és rejtetteken belül szöveget bezáró és duplafenekűek.

(a) Szöveget bezáró tranzakció

(b) Duplafenekű tranzakció

Beitett tranzakciók

-
- **1. eljárások és rituálék;**
 - a tranzakciók nem elkülönülő egységek, hanem sorozatba szerveződnek, és az ilyen sorozatok mindig programozottak (nem véletlenszerűek); a sorozat programozásának a forrása egyaránt lehet a Sz, a F és a Gy (az utóbbi rendszerint a magánélet keretében és intim helyzetekben, a Gy ugyanis rendszerint a Sz és a F oltalma alatt áll, míg meg nem ismeri az alapvető társas helyzeteket)
 - a társas tevékenység két legegyszerűbb formáját az eljárások és a rituálék alkotják (vannak köztük egyetemesekek és lokálisak, de valamennyi megtanulandó)

-
- eljárás: „egyszerű kiegészítő F-tranzakciók sorozata, amely a valóság kezelésére irányul”; a definíció második eleme (valóság) két tartományra osztható: statikus (az anyag összes lehetséges elrendeződési formája a világegyetemben) és dinamikus (az energiarendszerek lehetséges kölcsönhatásai) valóságra
 - az eljárások a valóság anyagát érintő adatfeldolgozáson és valószínűségi számításokon alapulnak, és valamilyen technikát jelentenek (a pszichoterápia is eljárás, ha a F, és nem a Gy vagy Sz irányítja)

-
- az eljárás lehet hatékony (ha a személy a lehető legelőnyösebben használja fel az adatait és a tapasztalatait) és szennyezett (ha a F adatfeldolgozási folyamatában szerepet kap a Sz vagy a Gy)
 - az eljárásoknak van hatóerejük (pszichológiai komponens) és hatékonyságuk (anyagi komponens)

-
- rituálé: „külső társadalmi erők által beprogramozott egyszerű kiegészítő tranzakciók sztereotipizált sorozata”; a fesztelen rituáléban (búcsúzkodás) sok a lokális elem, az előírással (mise) egyetemesek
 - bizonyos előírással rituáléknak két fázisuk van: 1. a tranzakciók szigorú szülői cenzúra alatt folynak; 2. a szülőileg engedélyezett szabadság fázisa

-
- számos előírással rendelkező rituálé erősen szennyezett, mert résztvevőik szülői kívánalmakat próbálnak teljesíteni; az idő strukturálásának gyakran biztonságos és megnyugtató formái
 - a játszmaelemzéshez jó kiindulópontot nyújtanak a fesztelen rituálék, főként az üdvözlési rituálék, amelyek látszólag üres frázisokban merülnek ki, de résztvevőiket mégis simogatásban részesítik, ingert közvetítenek – alacsony ismeretségi fokon szokásosak, és akár hónapokon át is tarthatnak

-
- hosszabb szünet után intenzívebb tranzakciókkal pótolják a kiesett simogatásokat; ha például egy napi kétsimogatásos rituálé résztvevői egy hónapig nem találkoznak, fejenként harminc simogatást kell behozniuk, amelyet intenzív tranzakciókba sűrítenek (személyes kérdések és megjegyzések)
 - meglepetést kelt másfelől, ha szokásosan napi kétsimogatásos rituálé résztvevői közül az egyik hirtelen nagyobb egységnyi tranzakciót kezdeményez (például szokásos üdvözlés helyett egészségi állapot felől is érdeklődik), mert így látszólag a szigorúan cserealapú tranzakciók egyik oldalán váratlan többlet keletkezik – fontos ugyanis, hogy az egyszerű rituálék mindig tranzakciós jellegűek, szigorúan üzletszerűek

-
- időként nehéz különbséget tenni az eljárás és a rituálé között; laikus szemmel bizonyos eljárások például rituálénak tűnnek, másrészt a „szakemberek” gyakran az eljárás szerves részének tekintik annak bizonyos rituális elemeit
 - az eljárás és a rituálé egyaránt sztereotipizált: az első elem után a többi sorrendje már megjósolható; az eleve meghatározott sorrendnek csak a programozási forrása különbözik: az eljárást a F programozza, a rituálé szülői mintákat követ

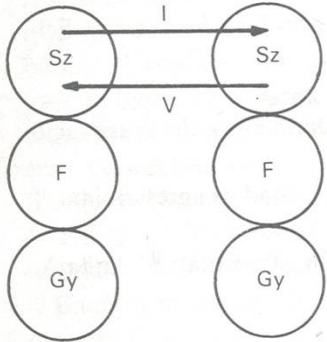

□ 2. időtöltések

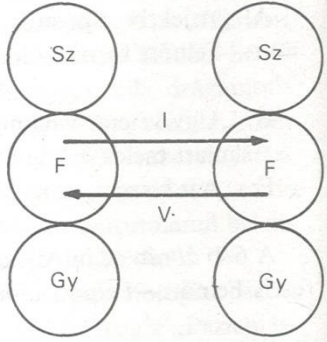
- időtöltés: „egyetlen terület köré csoportosult, félig rituális, egyszerű, kiegészítő tranzakciók sorozata, amelynek célja valamely időköz strukturálása”; az időköz elejét és végét eljárások vagy rituálék jelzik
- az időtöltéseket főként társas összejöveteleken vagy hivatalos találkozóra való várakozás idején játsszák; lehetnek tereferék vagy komolyabb, vitázó jellegűek

-
- az időtöltések osztályozhatók egyrészt szociológiai meghatározók (nem, kor, családi állapot, kulturális, faji, gazdasági helyzet) szerint; e nézőpontból tipikus időtöltések: „autómárkák” (férfiak), „csemegeüzlet” (nők), „mustra” (serdülők), „mennyibe kerül” (középosztály), „ismeri-e” (magányosok), „mi lett belőlük” (gazdasági élet résztvevői)
 - másrészt strukturális-tranzakcionális osztályozással: a „szülői munkaközösség”-típusú időtöltés játszható például Gy-Gy szinten („hogyan intézed el a csökönyös szülőt?”), F-F szinten (sokat olvasó fiatal anyák), Sz-Sz szinten (ifjúkori bűnözés a téma); tipikusan Gy-Sz időtöltés a „mama, nézd, milyen ügyes vagyok”

-
- harmadrészt pszichológiai osztályozással: a „szülői munkaközösség” például játszható projektív (pl. Sz-Sz) és introjektív (pl. F-F) formában; az első: „a bűnözés oka nagyrészt a családok helyzete” – „ráadásul a rendes családokban sincs már jómodor”; a második: „talán nem vagyok jó anya” – „úgysem lesznek olyanok a gyerekek, amilyennek akarod őket”
 - az időtöltések nemcsak strukturálják az időt és simogatásokat biztosítanak, de a társadalmi kiválogatást is elvégzik (az időtöltés folyamán a játékosok felméri egymást, megállapítják, kivel akarnak a jövőben is játszani: azokkal, akikkel vélhetően bonyolultabb játszmákat is tudnak majd játszani; a kiválasztás nagyrészt tudattalan és intuitív)

(a) Projektív

(b) Introjektív „Pszichiátria”

-
- az időtöltések zártkörűek: például soha nem keverednek össze a férfibeszélgetések és a női beszélgetések, a „járt-e már ott” játszma kemény játékosait zavarja a „mennyibe kerül”-típusú játékot játszó felbukkanása; a „kötelességmulasztó férj” játékot játszó nem szeretik, ha bekapcsolódnak „milyen jó férjem van” játékot játszó
 - az időtöltések további előnye a szerep megerősítése; a szerepet (például a segítőkész szülőt) megerősítheti, ha nem ütközik ellenállásba más szerepek részéről, ha az ellenállás éppen hogy megszilárdítja, ha bizonyos típusú emberek simogatással méltányolják

-
- a szerep megerősítéséből egzisztenciális előny származik: az egyéb beállítottságának megszilárdítása (beállítottság: „egyszerű állító kijelentés, amely az egyén összes tranzakcióját befolyásolja”); a projektív „szülői munkaközösség” például játszható a „minden gyerek szomorú” vagy a „minden gyerek rossz” beállítottság alapján
 - a beállítottság már nagyon korán kialakul és rögzül (az első és a hetedik életév között), ezért a beállítottságból feltérképezhető az egyén gyermekkora; az ember egész életén át a beállítottságát próbálja megszilárdítani, és küzd az elé meredő akadályokkal

-
-
- az időtöltések pontosan azért sztereotip jellegűek, mert ilyen sztereotip célokat szolgálnak
 - néhány további általános időtöltés: „miért nem csinálnak már valamit”, „akkor mi meg”, „csináljunk már valamit”

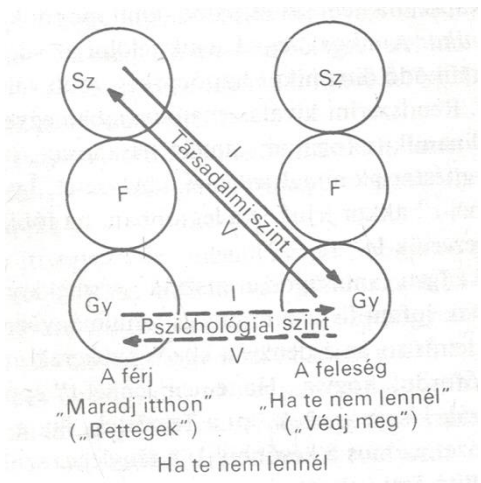

□ 3. a játszmák

- játszma: „kiegészítő, rejtett tranzakciók folyamatos sorozata, amely pontosan meghatározott, előre látható kimenetel felé halad”
- a játszmákat az különbözteti meg az eljárásoktól, a rituáléktól és az időtöltésektől, hogy rejtettek és sajátos nyereségre utaznak

-
- „az eljárások lehetnek sikeresek, a rituálék hatékonyak, az időtöltések hasznos hajtók, de mind [...] nyílt; járhatnak versengéssel, de sohasem konfliktussal, a befejezés lehet feltűnést keltő, de sohasem drámai; ezzel szemben a játszma alapvetően tisztességtelen, kimenetele pedig nem csupán izgalmas, hanem drámai jellegű”
 - a játszma a három felsorolt társas cselekvésen kívül a társas cselekvés negyedik típusától, a művelettől is különbözik (művelet: „olyan egyszerű tranzakció vagy tranzakciókészlet, amelyet valamely specifikus, tisztázott cél érdekében kezdeményeznek”)

-
- valaki azt akarja, hogy valaki megvigasztalja, és meg is kapja a vigasztalást: művelet; ha ezután a vigasztaló ellen fordítja a műveletet: játszma; és ebben az esetben a műveletek valójában manőverek (ugyanaz: egy kereskedő úgy vesz részt társas összejöveteleken, hogy látszólag időtöltést végezve manővereket hajt végre: beszélgetve az üzleti előnye szempontjából fontos információkat gyűjti)
 - könyvében Berne az ártatlan emberek öntudatlan játszmáit, vagyis a társasági élet legfontosabb oldalát vizsgálja – de mi itt megállunk.

Karl Eric Rosengren: Kommunikáció (2006)

- **1. A kommunikáció ©**
- communis – közös, köz
- communio – közösség
- comunicare – közöl, közzétesz
- A kommunikáció jellege függ a kommunikáló felek méretétől, összetettségük fokától, idő- és térbeli helyzetüktől. Az új médiumok megjelenése a régebbiek specializálódását eredményezi. A © minden élőlény jellemzője. Az embernél a © jelek és szimbólumokkal történik.

-
- **2. Természettudományok – humán tudományok**
 - Az ember tanuló lény, az új tudás megszerzésének eszközei: következtetés és tapasztalat. A jelenségek világát fogalmakkal ragadjuk meg.
Konceptualizálás: egy fontos aspektus alapján különbséget tenni. Ezek szakkifejezésekké válnak: terminus. (Jelenség, fogalom, szakkifejezés.) Új és új tipológiákhoz új és új terminológia kapcsolódik. Az egyes tipológiák dimenziói adják a „konceptuális teret”, melyben a terminológia klasszifikál.

-
- Tudománytipológiák; különbségek: - a vizsgálódás tárgyában: általános – különös, természet – ember; - a megközelítés kiindulópontjában: nomotetikus – idiografikus. Az individuum: szubjektum-objektum; szándék-következmény – okozat.
 - Az ismerettárolás története: az agytól a kereső motorokig (böngésző).

□ **3. Társadalom és egyén**

- Két felfogás: a társadalom konfliktus, vagy konszenzus. (Burrell-Morgan tipológia)
- természettudomány – humántudomány
- objektivista – szubjektivista

-
-
- társadalomtudományilag:
 - radikális változás – szabályozás
 - radikális strukturalizmus – radikális humanizmus
 - funkcionalizmus – interpretatív megközelítés (társas: legalább két egyén; társadalmi: társadalmi szintű)

-
- **4. Négy megközelítés a böcsész- és a társ.tud.-ban**
 - A II. Vil. Háború után leginkább konszenzusos megközelítések, majd a konfliktus irányú megközelítések következtek (marxizmus, leninizmus, szocializmus, sztálinizmus – ma ezek helyett: kritikai, radikális, baloldali..)

-
- Áttolódott később a tárgyalás az obj—szubj. tengely felé. (45-65: jobb alsó; 65-85: felső 2 mező; 85-től: ob.-szubj.: vagyis humántudomány kontra viselkedés-és társadalomtudomány)

-
- **5. A bölcsész- és társ.tud. tipológiája**
 - a.) Empirikus tudományok: matematika-fizika-kémia-biológia-pszichológia-szociológia (a komplexitás mértékén alapulnak)
 - A rendszer: bizonyos számú elemből áll, ezek állandó struktúrát alkotnak, melyek folyamatokat határoznak meg. A folyamatok visszahatnak a struktúrára, ami ismét hat a folyamatokra.

-
- b, A másik viszonyrendszer: Szépség, erény, szentség, hasznosság (Az a, és a b, adja az első dimenziót.)
 - A másik dimenzió: intézmény: standardizált, elfogadott, előírt megoldási eljárások – segítik az egyént, a csoportokat, szervezetek, társadalmakat, hogy az általános, az alapértékekre vonatkozó törekvéseiket megvalósíthassák.

-
- a társadalmi intézmények elkülönülése az összetettség növekedésével függ össze. (vallás, jog, politika, gazdaság, irodalom, tudomány) Ezek belső differenciálódása is zajlik.
 - Öt nagy (alap)intézmény: gazdaság, vallás, jog, politika, kultúra.

-
- A harmadik dimenzió: az irányító-szabályozó funkció: a szocializáció (pl. nyelv, oktatás, média..)
 - – a kultúra társadalom szintjéről az egyén szintjére történő átadása (generációk között is) (mindez kontroll-kommunikáció)
 - Szocializációs ágensek: család, kortárs csoportok, munkahelyi közösség, iskolák, egyházak, hatóságok, tömegmozgalmak, média
 - Ezek kontroll-jelenségek – szocializációs kontroll szerepük van

-
- A másik jelenségtípus: a kontroll és a szocializáció *kommunikációs eszközeit* foglalja magába: természetes és mesterséges nyelvek
 - filológia, nyelvészet, kibernetika, informatika – *formális* jellemzőket vizsgál
 - pedagógia, sajtótudomány, média- és kommunikációkutatás – *tartalmi, intézményi* kutatás

-
- A másik jelenségtípus: a kontroll és a szocializáció *kommunikációs eszközeit* foglalja magába: természetes és mesterséges nyelvek
 - filológia, nyelvészet, kibernetika, informatika – *formális* jellemzőket vizsgál
 - pedagógia, sajtótudomány, média- és kommunikációkutatás – *tartalmi, intézményi* kutatás

-
- 1 – ember és természet interakciói – szintek
 - 2 – ember által létrehozott intézmények –
intézmények
 - 3 – társadalmak folyamatos működését
garantáló intézmények –
kommunikáció/kontroll (ez a három dimenzió,
1.2.tábla)

-
-
- **6. A kommunikációkutatás helye**
 - pszichológia, szociológia (komplexitási szintjén)
 - közgazdaságtan, politikatudomány, teológia (intézményi dimenzió)
 - kontroll-kommunikációs tudományok mellett (kommunikációs dimenzó)

-
-
- **7. A komm.tudomány három felfogása**
 - Mindhárom dimenzió szerint elképzelhető és legitim

-
- **8. Elméletek, modellek, adatok**
 - Szubsztantív elméletek, formális modellek, empirikus adatok
 - Szubsztantív – hétköznapi nyelven; formális – tartalmilag üresek (matematika – logika – statisztika..) az adatok és a szubsztantív elméletek közötti fordítás munkáját a formális modellek szintjén végezzük el – e három terület együttműködése az oka a viselkedés-, kognitív-, és társadalomtudományos kutatások elmúlt 50 évben mutatkozó gyors fejlődésének – magas szintű általánosítás lehetősége

-
- **9. Elméletek és modellek a komm.kutatás három irányzatában (média-használatiak)**
 - használat és élménykutatás
 - életmódkutatás
 - befogadáselemzés (mindháromban a *tudatos* elemek vizsgálata)

-
- *Használat- és élménykutatás*
 - - empirikus adatok: informális és fókuszcsoportos interjúk, felmérések, kérdőívek, laborkísérletek
 - - elemzés: keresztábrázatok, sokváltozós statisztikai modellek (formális)
 - - szakaszai: deskripció, tipologizálás, értelmezés (szubsztantív elméletek, formális modellek, és adatok kölcsönös vizsgálatában)
 - eredményeit 50 év alatt érte el

-
- *Életmódkutatás*
 - - Alfred Adler pszichológus, pszichiáter (individuálpaszichológia) fogalma – valamint jelentős Thorstein Veblen, Goerg Simmel, Max Weber az irányzatra ható (azt megalapozó) társt.tud.-i munkássága (mindez kommunikációs orientációjú életmódkutatás)
 - - az irányzat verbális leírások és elméletek szintjén maradt, (első 80 év) de az elmúlt 20 évben, pl. a zenekutatás és az életmódkutatás összefüggése révén nemzetközi kutatások indultak, komoly eredményekkel – ezek már kvalitatív, kvantitatív elemzéseket is készítenek. Az elmélet, a formális modellek és az empirikus adatok újfajta, együttes, komplex kezelését érték el. A leírásról eljutott az értelmezői szintre.

-
- *Befogadáselemzés*
 - - Két fő alapja: nyelvészet és kognitív pszichológia – itt egyelőre nem sok termékeny visszacsatolás történik egyfelől a szubsztantív elméletek és a formális modellek, másfelől az empirikus adatok felől (a másikkal felé)
 - - Főképp kvalitatív vizsgálatok – többnyire anekdotaszinten. kommunikációs elméletek leírása többnyire verbális elméleteken keresztül történt – hiányoztak a formalizált adatok,
 - probléma: a megbízhatóság, érvényesség, reprezentativitás,
 - kvalitatív befogadáselméleti alapokból kiindulva készül az új elmélet-form.modell-adat orientált kutatás.

-
- **10. A komm.kutatás története**
 - Szóbeli komm. kutatásával kezdődött, ehhez kapcsolódott a hatalom és a meggyőzés problematikája, mindez retorikai éthosszal.
 - Nyomtatott sajtó (16.sz.) megjelenése – Zeitungswissenschaft (sajtótudomány)
 - Eleinte bölcsész kutatások, kutatók – inkább humán vonalon, mintsem természettudományosan,

-
- Amerikai szociológiai irány: Robert Park (1904) *Masse und Publikum*, disszertál, majd Chicagóban tanít. II. Világháború után „morális pánikok” – média-ügyek: propaganda
 - Egyetemi rendszerbe kerül: politikatudomány: H.D.Lasswell, pszichológia: C. Hovland és Hadley Cantril, szociológia: Paul F. Lazarsfeld, eközben T.W. Adorno és a frankfurti iskola a kritikai mozgalom irányából segíti a folyamatot. 2 nagy szervezet: International Communication Association, (ICA) és az American Communication Association, (ACA) illetve az UNESCO által életre hívott: Internacional Association for Media and Communication Research. (IAMCR)
 - ICA orgánumai: Journal of Communication, Human Communication Research és a Communication Theory.

A kommunikáció formái és szintjei: néhány alapvetés

- **A kommunikáló állat**
- Története
- Első hominidák: 4-5 millió év
- *Homo sapiens*: 200 000 év
- Genetikailag: 85 % azonos génállomány, 15 % a földrajzi variáns
- 30-40 000 éve eltűnt a homo neanderthalensis – egyedülként a homo sapiens
- 3 fő földrajzi változat: indoeurópai, afrikai, ázsiai

-
- Jelek, szimptómák, szimbólumok
 - *Jel*: jelenség, amely egy önmagától különböző jelenséget jelöl.
Jeltudomány: Szemiotika (C. S. Peirce, †1914) jel-jelölt;
 - Az a jel, amelyik hasonlít arra ami jelöl: *ikon*.
 - Jel, ami közvetve, vagy közvetlenül szoros kapcsolatban van egy másik jelenséggel: *szimptóma*. (ásítás-fáradtság)
 - A jelölt hozza létre a jel létrejöttét: *index*, vagy *szignál*. /jelzés/ (füstjelzés-tűz)
 - Ezekben az esetekben a jel és a jelölt közötti viszony *hasonlósági, vagy oksági*.
 - Jel jelölt közötti viszony többé-kevésbé önkényes: akkor a jel *szimbólum*.
 - Csak az ember rendelkezik szimbólum-alkotásra képes aggyal. Az állati 'szimbólum-rendszer' zárt jelek halmaza.

-
- Kódok és nyelvek
 - Jelek, szimbólumok gyakran kód-, vagy nyelvrendszerekbe szerveződnek. Jelek+szabályok. A *szabályok* a jeleket egymáshoz, illetve a valóság különböző aspektusaihoz rendelik.
 - Nyelv: *kognitív, affektív, konatív* (cselekvésorientált) információk átadásának eszköze. *Információ*: ismeret. Hangutánzó szavak, pl. kukorékolás. Nyelv kettős tagolása: *fonéma*: nyelvészetileg releváns hangok; *morfémák*: jelentéssel bíró kis egységek. *Szavak*: fonémák konvencionális összekapcsolásával létrejött konvencionális morfémákból állnak.

-
- Minden nyelvben: *fonológia* – kiejtés rendszere, *szintaxis* – nyelvi jelek összekapcsolásának szabályai, *szemantika* – nyelvi jelek és a valóság összekapcsolása, *pragmatika* – nyelvi jelek és a kommunikáló felek cselekedetei.
 - *Nyelvi szabályok*: rekurzívak: önmagukra is alkalmazhatóak – végtelen megnyilatkozást képes létrehozni. A homo sapiens nyelve szimbólumokon alapul.

-
- Az emberi nyelv
 - *Emberi nyelv*: szimbolikus nyelv, melyet testi ikonok, indexek és jelzések kísérik. (elpirulás, nevetés, sírás, stb.) Testi jeleket tudatosan hoz létre: bánat, öröm, stb. Állati 'nyelvek' jelzéseken alapulnak, veleszületettek. Az emberi beszédet *az agy* hozza létre. Szimbolikus funkciók *használata* – jelzéseket *értelmez*, majd térbeli, időbeli, oksági, célszerűségi (intencionális) viszonyok alapján *elemez*, majd erkölcsi, esztétikai kategóriák mentén *értékel* – jelentést hoz létre.

-
- Az ember viszonylag gyakran hazudik – hamis jelzéseket ad. A hazugság tudatosságot feltételez (állatnál nincs..) *Irónia*: igazat mondunk úgy, hogy eltúlozzuk annak az ellenkezőjét: „Hát ez gyönyörű..!” *Igazság eltitkolása*: a hazugság passzív formája. H. Paul. Grice: az emberi kommunikáció *kooperatív, racionális, hatékony* – vagyis igaz, *informatív, helyénvaló, világos*.
 - Az emberi nyelv az önreflexió egyik eszköze. – Az erre való reflexió, pl...

-
- **Interakció és kommunikáció**
 - Állatoknál *kölcsönhatás – interakció*: egyik hat a másokra /ez egy kör/; A *tudat* megléte a különbségtényező: tudjuk, hogy kommunikálunk. Tudjuk, hogy a partnerünk is tudja. (regressus ad infinitum) *Interszubjektív és intencionális* – céljaink vannak. Kommunikációnk nem szándékolatlan, nem reflexív viselkedés, hanem tudatos, szándékolt cselekvés. (2.1. tábla...) minden potenciális aktusnak egyenként 64 változata lehet.

-
-
- A viselkedés és a cselekvés különböző – szubjektum-objektum. Szubjektum: akarattal rendelkező, cselekvő egyén, objektum: külső-belső erőknek kitett befogadó. Mindig szubjektumok és objektumok vagyunk a kommunikációban.

-
- Hierarchikus, lépcsőzetes kommunikációdefiníció:
 - *Interakció* (kölsönhatás) – *interszjektív* (kölsönösen tudatos) – *intencionális* (céltudatos) – *jelrendszer* révén valósul meg, amit – *nyelvi szimbólumrendszer* határoz meg – amit kettős tagoltság jellemez, ami a fonológia-szintaxis, szemantika-pragmatika komplex rendszereinek alapja.

-
-
- *Kommunikáció*: szimbólumokra alapuló, kettős tagolású, emberi nyelv útján történő céltudatos és kölcsönösen tudatos interakció.

-
- **A kommunikáció formái**
 - **Verbális – nem verbális**
 - Legalapvetőbb. Szimbólumok hatására verbális nyelv kialakult. Gesztusok, arckifejezések, morgások, kiáltások, amelyek jelzések, ikonok. Ezekből kettős tagolású szavakra és egyszerű mondatokra épülő verbális szimbólumnyelv.

-
- Típusai:
 - testi jelzések (emóciók, hangulatok)
 - tánc – zene – pantomim – grafika – festészet – szobrászat – építészet. Tárgyak, amelyek reprezentatív funkciójúak: fontos jelentést kommunikáltak.
 - Formális nyelvek: logika – matematika – statisztika: kvalitatív – kvantitatív – probabilisztikus viszonyokat jelenítenek meg – nonverbálisan.

-
- - A közvetített kommunikáció
 - Nonverbális, formalizált kommunikáció hatalmi viszonyokból, érzésekből építkezik – különösen is a hatalmiból; nagy bürokratikus rendszerek.
 - - A formális nyelv lehet írás-, és szóbeli. A fő jeleket már igen korán reprodukálták kövekben, fákon, csontokon. A közvetlenből a közvetített kommunikáció hamar kialakult – írott, külső memória. Föníciai abc – ie. 1000 körül: egy fonéma = egy betű. A birodalom, a bürokrácia miatt fontos volt a 'közvetítés'.

-
- - **Írás, nyomtatás, számítógép**
 - Írásbeliség, tízes számrendszer, indiából a 0 – kb. ie. 500. körül. A gondolkodás felszabadulása, 1450. Gutenberg, számítógép ('elektronikus agy') – bináris ABC – 0 és 1; minden szimbólum egy bit – 1 binary digit; ez a számítástechnikai információ alapegysége; tömeg és egyéni kommunikációt egyesítő információs technológiák (IT) ; információs szakadék, tudás szakadék: lassú folyamat a kiegyenlítődése.

-
- - Az emberi nyelvek száma
 - Jelenlegi beszélt nyelvek száma 5000. Ezek jó része eltűnő-félben. 70 nyelv az amelyet állami nyelvként ismernek el. Pl. Amerika: 70 millió és 1000 nyelv – kolonializáció után: 700 millió lakos és 3 hivatalos nyelv.

-
-
- Az emberi komm. funkciói és aktusai
 - Funkciói: informatív
kontroll
társas
expresszív

□ Öt beszédaktus (illokúció)

kijelentés (- informatív)

kérdés (- informatív)

parancs (- kontroll)

deklaráció (- több funkció /azt
tesszük, amit mondunk..)

felkiáltás (- expresszív)

-
- Beszédaktus: (illokúció) sikeres-sikertelen
 - Értékelhetjük:
 - Tényleges feltételeket tekintve igaznak kell lennie,
 - a beszélő szempontjából őszintének kell lenniük,
 - általánosan elfogadott normák szempontjából helyesnek kell lenniük. (Ezek megszegői is sikeresek..)

-
-
- **A kommunikáció szintjei:**
 - Egyének és csoportok
 - Helyi, regionális, nemzeti, nemzetközi közösségek és hálózatok
 - Hivatalos szervezetek
 - Községi, városi és kerületi önkormányzatok
 - Társadalmi szervezetek,
 - Szuverén államok koalíciói és nemzetközi szervezetei

-
-
- A kommunikáció meghatározó részét képezi az összes, méretét és komplexitását tekintve különböző, emberek alkotta csoportnak és szervezetnek.

□ A kommunikáció mintázatai:

Leírható : irány és kezdeményezés szempontjából
(2.2. ábra) A—B (A valamilyen előnye B-vel szemben:)

- parancs (parancs)
- konzultáció (kérdés)
- regisztráció (kérdés)
- jelentés (kijelentés)

-
- A—B egy szinten helyezkednek el
 - Ez beszélgetés: *főként* kérdés, kijelentés, esetleg 1-1 parancs, deklaráció, vagy felkiáltás...
 - Közvetítő segítségével: (2.3. ábra)

-
- Komm. a különböző szintek között
 - - Szinten belüli, vagy azonos szintű komm.
(pl: szervezet szervezettel, stb.)
 - - Szintek közötti (2.4. ábra.)
 - szinteken belüli: 5 db – jele: o
 - szintek közötti-felsőtől alsó felé: 10 db – jele: x
 - alulról felfelé: 10 db jele: y

-
- A szervezeti szint feletti belső komm. többnyire közvetített.
 - A közvetített komm. két típusa:
 - - kinevezett, megválasztott egyéni képviselők (ügyvéd, diplomata, stb. mediátorok)
 - - tömegkommunikáció, vagy szintspecifikus komm. médiumon keresztül (pl. szervezeti hírlevél)

Kultúra és társadalom, média és kommunikáció

- **Csoport: három részrendszerből álló rendszer**
- *Rendszer*: adott számú egység, vagy elem összessége. Struktúrák, melyek folyamatokat határoznak meg.
- *Szociometria*: kis csoportok kommunikatív karakterének formális eszközökkel történő vizsgálata.
- Csoport – közös *értékrendszer* irányítja,

□ Minden csoportra, társadalomra jellemző 3 rendszer megléte:

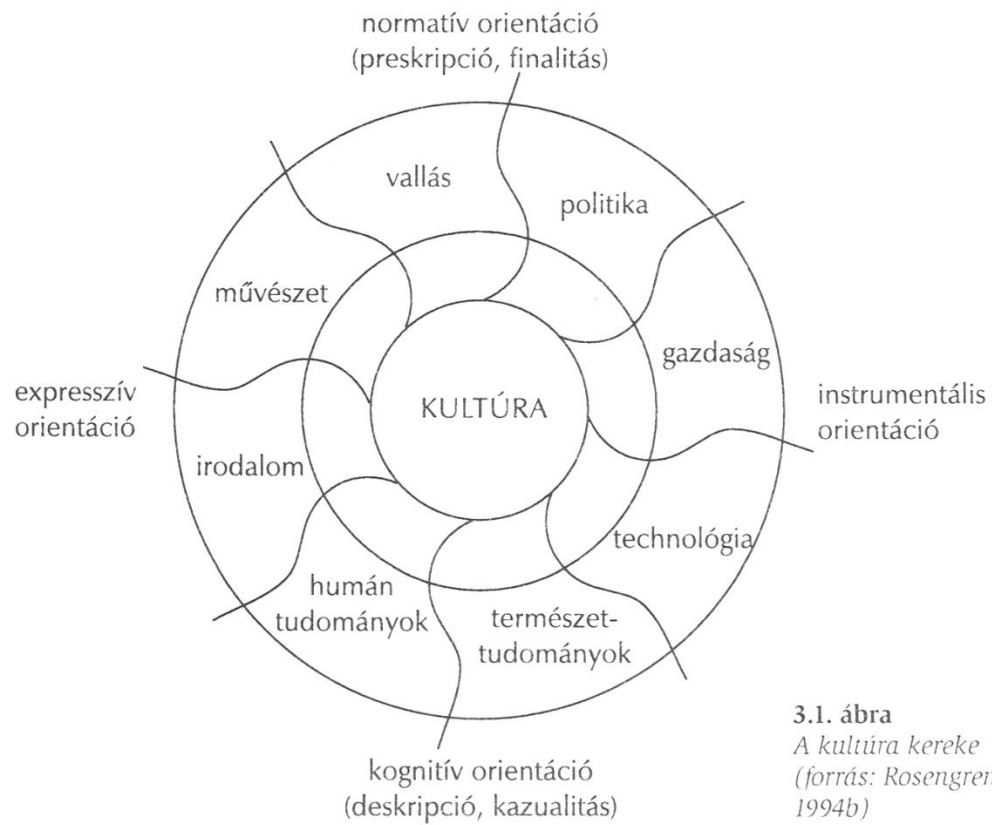
□ - eszmék *kulturális* rendszere

□ - cselekvések *társas* rendszere

□ - fizikai artefaktumok *materiális* rendszere.

Minden emberi rendszer leírható az eszmék, cselekvések, artefaktumok összefüggésében.

-
- **A társadalom értékrendszere**
 - Két értékorientációs pár: (horizontális)
 - kognitív értékorientáció versus normatív értékorientáció (igazságérték-erényesség; logosz-éthosz)
 - Expresszív értékorientáció versus instrumentális értékorientáció (szépség-hasznosság; páthosz-praxisz) (3.1. ábra)
 - Társadalmi rendszerek – kultúra (3.2. ábra) A kultúrának nincs kialakult intézménye.

3.1. ábra
A kultúra kereke
(forrás: Rosengren,
1994b)

Társadalmi rendszerek befolyása a kultúrára

		igen	nem
A kultúra befolyása más társadalmi rendszerekre	igen	interdependencia	idealizmus
	nem	materializmus	autonómia

3.2. ábra A kultúra és más társadalmi rendszerek közti viszonyok tipológiája
(forrás: Rosengren, 1994a)

□ Szocializáció

- Vertikális viszonyok: a társadalmi kultúra átalakul egyénileg internalizált kultúrává
- Makro és mikroszintek közötti mozgások – nevelés, képzés, oktatás – szocializáció
- Kultúra – emberi agy terméke. Az állat visszacsatol, az ember instruál. Kultúra – az agyak között. Kultúra akkor él, amikor értelemmel bíró módon kommunikálva van. Emberi komm. – jelentés.

-
- A jelentés jelentése
 - Valamely jelenség megértésének, magyarázatának, ezzel kapcsolatos érzéseink, reakcióink összessége.
 - Fogalom – kognitív tudomány
 - Szemiotika, szemantika, pragmatika (Charles Osgood: *The Measurement of meaning*. 1957.)

-
- denotáció: adott szó konkrét jelentése
 - konnotáció: a szóval kapcsolatos asszociáció
 - Osgood faktoranalízis módszere: statisztikai módszer; komplex jelenségek dimenzióinak tesztelése.
 - Attitűdteszt: Osgood-skála; szemantikai differenciál,
 - Szemantikai tér 3 alkotóeleme: (a jelentés három fő mozzanata)

-
-
- érték (jó-rossz)
 - erő (erős – gyenge)
 - aktivitás (aktív-passzív)

-
- Kultúra generációk közötti továbbadása: szocializáció
 - Ezért a szocializáció ágensei felelnek: (8 db. lásd feljebb! – 3 legfőbb:)
 - család,
 - kortárs csoport
 - munka (helyi) csoport

-
- Szociális ágensek újabb 3 típusa:
 - papság (egyházban)
 - tanárok (iskolák, egyetemek)
 - törvény képviselői (bíróság, rendőrség)

További két modern szocializációs ágens:

- nagy társadalmi mozgalmak
- általános és speciális komm. médiumok.
(összesen 8.)

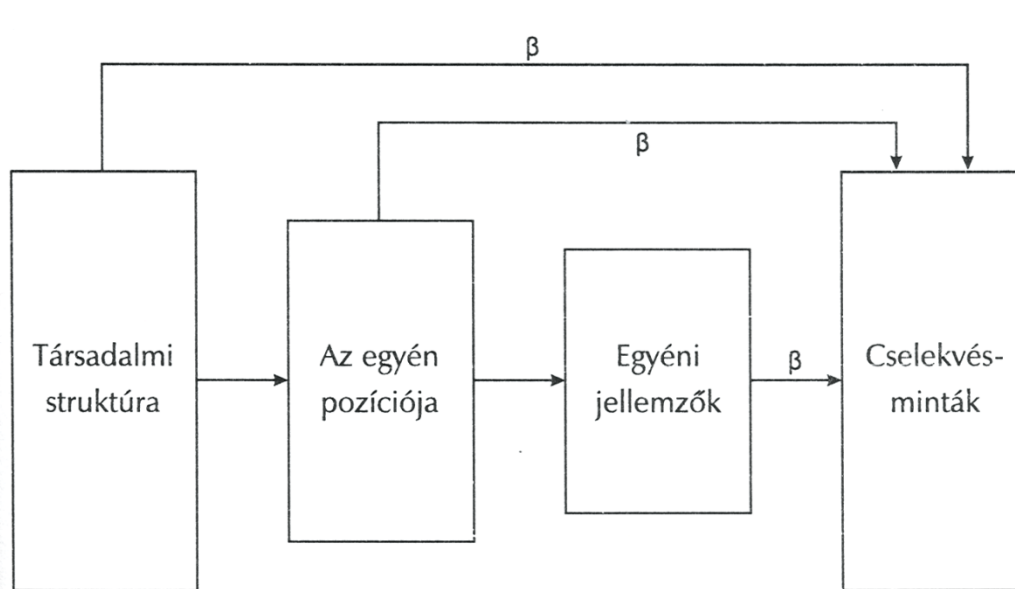
-
- A szocializációs folyamatok fő eszköze a kommunikáció.
 - A *társadalmi* struktúrák helyett a *társas* struktúrák vizsgálatát kell elvégeznünk. (egyének egymáshoz fűződő viszonyai)
 - Cselekvési mintákat meghatározza: életkor, nem, osztály, státusz, (struktúra-folyamat; ágencia-struktúra)

□ **Ágencia, struktúra**

- Ágencia: cselekvő, akarattal rendelkező szubjektum azon képessége, hogy a fennálló társadalmi és társas struktúrákon belül élni tud a választás lehetőségével – képes másként cselekedni. (áthágás is lehet)
- Ágencia az aktor képességei:
 - szándékos hatalomgyakorlás
 - alternatívák közötti választás
 - Cselekedeteink következményeire való reflektálás

-
- Társadalmi struktúra és a társas struktúra közötti különbség (kor, nem osztály, státusz)
 - Az egyén választását cselekvéssé változtatja (ágencia) – háromféle cselekvésminta:
 - életforma (társadalmi cselekvésminták hatására)
 - - életmód (társas struktúrákban elfoglalt pozíció által meghatározott cselekvésminták)
 - - életstílus (individuális ágencia általi cselekvésminták) (3.3. ábra)

-
- Társadalmi struktúra: társas rendszerben egyén által elfoglalt pozíció és cselekvésminták egyéni jellemzői közti összefüggéseket mutatja.
 - Három oksági viszony; életmód, életforma, életstílus (3.3. ábra)
 - Társadalom – szocializálódó individuum

3.3. ábra *Életmódok, életformák és életstílusok (forrás: Rosengren, 1994a)*

-
- Szocializációs kutatás 4 megközelítése (3.4. ábra)
 - A szocializáltaknak a szocializációs ágensektől való függése a legnagyobb: 2 mező,
 - legkisebb: 3
 - Innovációs folyamatok erőssége: 3, még az 1-ben is

		Erőforrások	
		bőségek	szűkösek
Kontrol	feszes	1	2
	engedékeny	3	4

3.4. ábra *A szocializáció-kutatás négy megközelítése*

-
-
- Kultúra – más társadalmi rendszerek (3.5. ábra)
 - Első 20 év : internalizálás
 - 20-40: innovációs szakasz
 - 40-70: reprodukció

□ Társadalmi változás és folytonosság mutatói

- gazdasági mutatók (javak)
- Objektív társadalmi mutatók (jólét)
- Szubjektív társ.-i mutatók (jól-lét)
- Kulturális mutatók (alapértékek, eszmék..)

Em Griffin: Bev. a komm.elméletbe

Hét tradíció:

- szociálpszichológiai
- kibernetikai
- retorikai
- szemiotikai
- szociokultúrális
- társadalomkritikai
- Fenomenológiai

-
- **Szociálpszichológiai hagyomány** (K. mint interperszonális befolyásolás)
 - Empirikus irány – ok-okozat,
 - Carl Hovland (Yale Attitűdvizsgáló Központ)

„Ki, mit mond kinek, milyen hatással?”

Ki: üzenetforrás (szakértelem, megbízhatóság)

Mit: az üzenet tartalma (segélykérés, érvek)

Kinek: a befogadó (személyiség, befolyásolhatóság)

-
- Hitelesnek vélt forrás – nagyobb hatás, nagyobb véleménymódosítás
 - Hitelesség forrásai: szakértelem, jellem (észlelt őszinteség alapján)
 - Szakértelem fontosabb
 - Néhány hét után eltűnik a hiteles-hiteltelen források különbsége – „szunnyadó effektus”
 - Újra kell jelölni a forrást és az üzenetet – ekkor helyreáll a hitelesség (felejtés az oka..)

-
- **Kibernetikai hagyomány** (K. mint információfeldolgozás)
 - Norbert Wiener: kibernetika- „kormányzó”
 - Visszacsatolás: kommunikáció a kapocs a rendszerek különálló részei között (légvédelmi rendszer..)
 - Claude Shannon: (Bell Telefontársaság..) torzításmentes hangtovábbítás technikai megoldása

-
- Kommunikáció mint információfeldolgozás (telefon a minta) 3.1. ábra
 - Információ: bizonytalanság csökkentése
 - Ha a fogadó ismeri az üzenet tartalmát, akkor annak információértéke 0. („szeretlek”)
 - Csatornkapacitás = információ + zaj
 - Kommunikáció: előreláthatóság és bizonytalanság közötti egyensúly fenntartása

-
-
- Shannon modelljét Warren Weaver az interperszonális kommunikációra alkalmazza (innen az elmélet-név)

-
- **Szemiotikai hagyomány** (K. mint jelekkel a jelentésátvitel folyamata)
 - Jel: helyettesít (magas láz a fertőzést)
 - I. A. Richards: szavak=önkéntes szimbólumok
 - Ö és C.K. Ogden: szemantikai háromszög –
 - 3.2. ábra

-
- **Szociokulturális hagyomány** (K. mint a társadalmi valóság létrehozója és megtestesítője)
 - Feltételezi: kultúrát beszég közben teremtjük újjá
 - Látjuk a zöldet- ez képesség (elektromágneses színekép 510-560 nanométer közötti sávja), hogy hogy jelöljük, nem az tehát a lényeges

-
- Egyes amerikai területeken viszont nincs zöld szó (kék-sárga keveredése pusztán)
 - Edward Sapir, Benjamin Lee Whorf az úttörői. *Saphir-Whorf nyelvi relativitáselmélete*: nyelv szerkezete formálja az emberek tetteit, gondolatait.
 - You – Sie, du, (Bruderschaft) japán You (tízféle) szerintük tehát a nyelv határozza meg a különbséget (mások szerint a különbségek formálják a nyelvet...)

-
- A nyelv határozza meg a világ észlelését.
(gyerekkorunk óta)
 - A szó mondja meg mit is keresek. (gyereknél)
 - A világ nagy része észrevétlen, mert kimondhatatlan.
 - Az egymással beszélgető emberek közösen szerkesztik a saját társadalmi világukat.

-
- **Társadalomtudományi hagyomány** (K. mint intellektuális kihívás az igazságtalan diskurzus ellen)
 - Frankfurti Iskola - /Társadalomkutatási Intézet/ Max Horkheimer, Theodor Adorno, Herbert Marcuse – „a történelmet a szenvedés igazságtalan elosztása jellemzi”
 - „a hajthatatlanság a filozófiai gondolkodás erénye”

-
- 1. A nyelv kisajátítása a hatalmi előnyök fenntartásáért (elnémított csoportokért)
 - 2. A tömegtájékoztatás az elnyomással szembeni érzékenység tompítója (tudatunk átformálódik)
 - 3, Tudományos módszerekbe vetett vak hit és a tapasztalati úton szerzett eredmények kritika nélküli elfogadása (naiv és álszent) „a viselkedésemódok keresztmetszete nem az igazság megközelítését ábrázolja, hanem a társadalmi illúziók keresztmetszetét”, praxis: elméletileg megalapozott társadalmi cselekvés

-
- Fenomenológiai hagyomány (K. mint önmagunk és mások felfedezése a dialógusokon keresztül)
 - A megélő szempontjából történő mindennap-elemzés (a közvetlen tapasztalat a legerősebb)
 - Carl Rogers pszichológus: személyes és kapcsolatokon belüli fejlődés lehetséges
 - A tanácsadó: kongruenciája, feltétel nélküli pozitív odafordulása, empatis megértése – segít. (Martin Buber)

□ A komm. elmélet határai

3.3. ábra